

Specialisering av domare i humanjuridik

Slutrapport

Specialisering av domare i humanjuridik

Slutrapport

INNEHÅLL

1 Sammanfattning	2
2 Presentation av projektet	4
3 Projektets genomförande	5
4 Projektgruppens arbete och innehållet i mötena	5
5 Utbildningar	8
6 Andra aktiviteter	8
7 Deltagande i andra aktiviteter och utbildningar	10
8 Handledningen	10
9 Specialiseringen på domstolarna	12
10 Utvärdering av utbildning, specialisering på domstolarna och handledningen	15
11 Projektgruppens slutsatser	19

Bilagor

1. Direktiv för projektet	25
2. Inbjudan och program för utbildningsdag för domare specialiserade i humanjuridik	28
3. Program humanjuridik, mars 2005	30
4. Program humanjuridik, del II, september 2005	32
5. Program humanjuridik, del III, november 2005	34
6. Program, familjerätt i internationell belysning, december 2005	36
7. Program studiebesök, januari 2006 på Norrtäljeanstaltens behandlingsenhet för sexualbrottsdömda	37
8. Program seminarium ang. trafficking, februari 2006	38
9. Program, maj 2006	40
10. Specialisering (ämnesansvar) för vissa mål och ärenden inom humanjuridiken	42
11. Utvärdering av specialistprojektet	43
12. Intervju med handledaren Börje Svensson	45
13. Synpunkter från intervjuade personer, som har deltagit i projektet	47

1 Sammanfattning

Under 2004-2006 har ett projekt med specialisering av domare i humanjuridik bedrivits vid vissa domstolar i Stockholmsområdet samt i Hovrätten för Västra Sverige. I projektet har utbildning genomförts med stöd av Domstolsverket (DV). I denna rapport redogörs för bakgrunden till projektet och dess innehåll. Deltagare och lagmän har intervjuats om sina synpunkter och erfarenheter av projektet och planerna för specialisering i de nya domstolarna. Projektgruppen har dragit bl.a. följande slutsatser av denna utvärdering och sina egna erfarenheter av projektet.

Utbildningen

- Utbildningens innehåll har motsvarat domarnas behov av kompetenshöjning inom det humanjuridiska området
- Utbildningen bör även innefatta problematiken runt ungdomsmål
- Projektutbildningen bör kunna utgöra en förebild för kommande utbildningar
- Dokumentationen av föreläsningar m.m. borde ha varit bättre
- Utbildning i humanjuridik av beredningssekreterare och annan personal bör anordnas i framför allt bemötandefrågor och krisreaktioner

Handledningen

- Domarna bör även i framtiden erbjudas möjligheter att delta i handledning
- Domstolspersonal bör informeras om och erbjudas akuta krissamtal

Specialiseringen

- Effektiviteten i handläggningen av mål har ökat med specialiseringen
- Domarna känner sig säkrare i sin roll och handläggningen har blivit mer enhetlig
- Specialiseringen i humanjuridik fortsätter i domstolarnas nya organisationer i olika modeller
- Minst 50 procent av den specialiserade domarens målmängd bör utgöras av mål inom humanjuridiken

Fortsättningen på projektet

- De domare som har ingått i projektet inbjuds att delta i nätverk för humanjurister i Göteborgs- respektive Stockholmsområdet
- Syftet med nätverken är att sprida erfarenheter och kunskap samt diskutera metodfrågor
- Nätverken ska kunna initiera utbildningsinsatser

Det är projektgruppens förhoppning att de domstolar som avser att införa specialisering ska få idéer och tips i den här rapporten men också att rapporten skall bidra till diskussioner

nen om behovet av specialisering av domare och behovet av annan utbildning än enbart i juridiska ämnen.

2 Presentation av projektet

Bakgrund

Under våren 2002 hölls ett möte med representanter för Sveriges Domareförbund och DV där specialisering för domare diskuterades. I samband med det mötet beslutades att Domareförbundet och DV tillsammans skulle bedriva en förstudie om specialisering för domare. Syftet med förstudien var att undersöka om det fanns någon eller några typer av specialisering som det kunde vara intressant att gå vidare med i ett projekt. I december 2002 fastställdes en projektorganisation och direktiv för förstudien. Förstudien resulterade i DV rapporten 2003:3 Specialisering - En förstudie i samarbete med Sveriges Domareförbund. Slutsatsen i rapporten är att det finns specialisering för domare som domare och omvärlden anser vara intressant och som skulle kunna leda till att medborgarnas krav på kvalitet, snabbhet och service i domstolsväsendet bättre kan tillgodoses. Exempel på sådan specialisering och hur den kan provas inom ramen för försöksprojekt vid domstolar har tagits fram under förstudien och redovisas i rapporten. En av de presenterade idéerna var att indela en allmän domstol i en humanavdelning och en ekonomisk avdelning. På humanavdelningen skulle familjemål, ungdomsmål, brott riktade mot närstående, gemensamma ansökningar om skilsmässa, ärenden enligt ärvdabalken och blandade brott- och tvistemål handläggas. (sid.29)

I förstudien framhölls vikten av att domstolarna i sitt utvecklingsarbete tillvaratar det stora intresse för en ökad grad av specialisering för domare som kommit fram under förstudien. En bra väg att göra det är att inom ramen för försöksprojekt vid domstolarna prova specialisering innan beslut fattas vid domstolen om att införa ett specialiserat arbetssätt mer permanent. DV förklarade att man avsåg att stödja de domstolar som så önskar och som är inriktade på att prova olika typer av specialisering. (sid.37)

Uppdrag att genomföra en förändrad tingsrättsorganisation i Stockholms Län

Regeringen uppdrog den 25 mars 2004 till lagmännen i Stockholms Län och DV att genomföra en förändrad tingsrättsorganisation i Stockholms Län genom sammanläggningar av tingsrätter och överflyttning av handläggning av vissa mål. I regeringsuppdraget angavs bl.a. att möjligheterna att öka specialiseringen skulle utnyttjas i de nya domstolarna.

Arbetet med genomförandet av den nya tingsrättsorganisationen sker inom organisationen Stockholmsberedningen. I beredningen initierades samma år ett projekt med specialisering av domare i humanjuridik i Handens, Huddinge, Nacka, Norrtälje, Sollentuna, Stockholms och Södra Roslags tingsrätter. Målet med projektet skulle vara att det skall finnas en eller flera beprövade modeller av specialiserade enheter i humanjuridik som kan användas i de nya domstolarna. Vidare ska det finnas en modell för kompetenshöjning av domare och annan personal inom detta ämnesområde. Specialiseringsprojektet ska även inspirera till andra liknande projekt i övriga delar av landet. (Direktiv, se bilaga nr 1.)

3 Projektets genomförande

En projektgrupp med domare från ovan nämnda domstolar bildades. Deltagarna i projektgruppen utsågs av respektive domstol. Från början deltog även en representant från Solna tingsrätt. Det visade sig emellertid att ingen av domarna var intresserade av specialisering i humanjuridik där vilket medförde att de avböjde att delta i projektet. Rådmannen Britt Björneke, Huddinge tingsrätt har varit projektledare. DV har stöttat projektet genom att delta i planeringen av fortbildningen samt stå för kostnaderna för utbildning. Efter det att Hovrätten för Västra Sverige anmält intresse av att delta i projektet har även en domare från den hovrätten deltagit i projektgruppen. Projektet har framför allt bestått av projektmöten med diskussioner om formerna för specialisering, kontakter med åklagare och advokater samt utbildning. Utbildningen har omfattat tre tvådagars seminarier, två utbildningsdagar och ett tvådagars seminarium tillsammans med åklagare och advokater. Vidare har det arrangerats ett studiebesök på Norrtäljeanstaltens behandlingsenhet för sexualbrottsdömda. DV har även gett domare möjlighet att delta i andra kurser i humanjuridik som har anordnats av utbildningsföretag. Dessutom har ett antal domare deltagit i handledning/avlastningssamtal under ledning av en erfaren psykoterapeut i Stockholm. Även i Göteborg har ett projekt med handledning inletts.

4 Projektgruppens arbete och innehållet i mötena

Projektmöte 1

Vid det första mötet informerades deltagarna om arbetet i Stockholmsberedningen. Vidare diskuterades vilka mål som enligt projektgruppen borde omfattas av projektet, hur omfat-

tande utbildningen skulle vara och hur stor del av varje domares mål som skulle avse humanjuridiska mål. Även kontakter med externa aktörer diskuterades.

Projektmöte 2

Till detta projektmöte var åklagarna som tillhör familjevårdsenheten på Söderorts åklagarkammare inbjudna och en diskussion fördes om fördelarna med specialisering på denna målgrupp och den utbildning de gått och den handledning som erbjöds dem. Åklagarna bereddes även möjlighet till att lämna synpunkter på förbättringsområden vad gäller domarna i dessa måltyper. Rapporter lämnades från domstolarna om hur man avsåg att organisera specialiseringen. Diskussioner skedde även med DV representanten om den planerade utbildningen.

Projektmöte 3

Vid detta projektmöte informerade personalkonsulenten Brita Englund- Lennen om sin uppsats om behov av handledning i form av avlastningssamtal för domare. Därefter fördes en diskussion om att i detta projekt även erbjuda handledning av en psykoterapeut. Projektledaren tillsammans med två ytterligare deltagare utsågs att närmare planera utbildningens innehåll. Mötet avslutades med ett samkväm tillsammans med två familjerättsadvokater där det framfördes synpunkter från advokaterna på hur domarens processledning kan bli bättre.

Projektmöte 4

Vid detta projektmöte diskuterades främst reaktionerna på den första utbildningsdagen. Slutsatserna blev att nästa utbildningstillfälle skulle innehålla ett moment där deltagarna skulle få möjlighet att reflektera över hur man som domare i sin vardag kan använda sig av det som föreläsarna förmedlar. Deltagarna skulle ges större möjligheter till reflektion och interaktivitet.

Projektmöte 5

Detta projektmöte behandlade frågan om erbjudande av handledning och gruppen ställde upp en kravprofil på handledaren samt lämnade synpunkter på direktiven för handledningsprojektet. Vidare diskuterades erfarenheterna från det förra utbildningstillfället och diskuterades en utbildningsdag i internationell familjerätt.

Projektmöte 6

Projektmötet ägnades åt nästa utbildningstillfälle samt det erbjudna projektet angående utbildning tillsammans med åklagare och advokater om Trafficking. Vidare diskuterades samarbete med Vardagens Dramatik som förbereder ett projekt om barn i vårdnadsmål och projektgruppen hade inget emot att skådespelare var närvarande vid nästa utbildningstillfälle som skulle handla om barns utveckling och barnet i rättsprocessen.

Projektmöte 7

Projektmötet behandlade det kommande seminariet och DV och projektledaren informerade om förutsättningarna för traffickingseminariet. Vidare diskuterades programmet på studiebesöket på Norrtäljeanstalten och hur handledningen hade slagit ut.

Projektmöte 8

Vid projektmötet diskuterades utbildningen om sexualbrott varvid enades om att den i första hand skulle gälla brott riktade mot barn. Vidare togs frågan upp om man inte även borde bredda utbildningen till att avse ungdomsmål.

Projektmöte 9

Vid projektmötet informerades om utvärderingen av traffickingseminariet. Vidare diskuterades med representanten från DV hur man skall få in barnkonventionen i DV: s ordinarie utbildningar för domare. Projektgruppen informerades även om att DV skall ordna centrala utbildningar i den nya vårdnadslagstiftningen samt ungdomsmål. Några av deltagarna informerades om de samverkansgrupper med familjerätten m.fl. som de deltar i.

Projektmöte 10

Projektdeltagarna informerades om att DV kan lägga ut information om specialiseringsprojektet på intranätet. Några nya utbildningar kommer inte att äga rum under hösten på grund av förberedelserna för de nya domstolarna. Deltagarna var positiva till att ta upp frågan om att bilda nätverk bland de domare som har deltagit i utbildningarna och specialiseringen på domstolarna. Stöd utgår från DV. Innehållet i den kommande rapporten över specialiseringsprojektet diskuterades och man beslöt att ta hjälp av DV och Brita Englund-Lennen.

5 Utbildningar

Utbildningen har utformats efter vad specialiseringen i huvudsak har omfattat. Själva innehållet och valet av föredragshållare har fastslagits av projektgruppen efter förslag av projektledaren och tre övriga ledamöter samt DV. Till utbildningstillfällena har de medarbetare på tingsrätten inbjudits som enligt lagmännen skulle vara verksamma i specialiseringsprojekten på respektive tingsrätt. Utbildningsserien påbörjades med en utbildningsdag där även projektet presenterades. På DV: s initiativ genomfördes även en utbildning i Trafficking (Människohandel) i ett EU Agis projekt samt anordnades en studiedag på enheten för personer som dömts för sexualbrott på Kriminalvårdsanstalten Norrtälje.

Utbildningarna har haft följande teman

1. Hedersrelaterat våld i nära relationer	november 2004
2. Bemötande, behov av kunskap, krisreaktioner m.m.	mars 2005
3. Barns utveckling, vårdnadsutredningar och processledning	september 2005
4. Våld i nära relationer	november 2005
5. Internationell familjerätt	december 2005
6. Studiedag Norrtälje anstalten	mars 2006
7. Trafficking	februari 2006
8. Sexualbrott företrädesvis mot barn och barnpornografi	maj 2006

Programmen framgår av bilaga 2-9.

6 Andra aktiviteter

Domares specialisering i humanjuridik har väckt mycket intresse och projektdeltagare, främst projektledaren, har intervjuats och lämnat information om projektet samt även medverkat vid utbildningar och sammankomster för nätverk. Exempel på sammanhang där medverkan skett är:

- Objektivitetsseminariet – Ett seminarium anordnat av Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Riksåklagaren och Sveriges Advokatsamfund och under medverkan av Utbildningsföretaget Vardagens Dramatik. Projektdeltagarna har även intervjuats och under research- och repetitionsarbetet gett skådespelarna i Vardagens Dramatik synpunkter på ämnen och deras agerande i föreställningen i etikseminariet om domareetik
- Riksdagens tvärpolitiska barngrupp – Projektledaren har deltagit i en paneldebatt på Riksdagen under temat Barn som brottsoffer – en rättsprocess med barnet i fokus
- 2002 års vårdnadskommitté – Barnets bästa, föräldrars ansvar
- Amnesty International utbildning för juridikstuderande
- Samverkansgrupper – Projektdeltagare har medverkat i olika samverkansgrupper mellan domstolarna, familjerätterna, socialtjänsten och andra myndigheter inom rättsväsendet
- Deltagande i seminarium om riskbedömningar i vårdnadsmål på juridiska institutionen vid Göteborgs universitet
- Deltagande i styrgrupp för samverkan för kvinnofrid i Västra Götaland

Exempel på nätverksgrupp/ samverkansgrupp

Referensgruppen för familjerättsliga frågor i Stockholm består av domare, advokater, stadsjurist, någon från Ericastiftelsen, Stockholms familjerådgivning, två personer från olika stadsdelsförvaltningars familjerättsavdelning samt två från BUP-mottagningar. Sammanlagt 11 personer. Från Stockholms tingsrätt deltar domare som är specialiserade inom humanjuridiken. Syftet är att man genom detta nätverk skall öka kunskapen inom de olika verksamheterna genom att deltagarna diskuterar olika gemensamma frågeställningar och sedan tar med sig kunskapen hem till respektive myndighet/organisation. Vid träffarna har varje deltagare förberett en fråga som man vill ta upp och diskutera i gruppen för att få de olika deltagarnas synpunkter på frågeställningen. Deltagarna för själva minnesanteckningar och gruppen ses två gånger per år.

Ytterligare exempel på nätverksgrupp/ samverkansgrupp

Sollentuna tingsrätt har sedan flera år tillbaka regelbundet återkommande årliga möten med företrädare för familjerätterna i de fem kommuner som utgör tingsrättens domkrets.

Mötena har stått öppna för alla domare och domstolssekreterare. Efter det att Sigtuna, Solentuna och Upplands Väsby kommuner för något år sedan bildat en gemensam nämnd för familjerättsliga frågor med Familjerättsbyrån som gemensam handläggande enhet har tingsrättens kontakter med företrädare för den nya organisationen intensifierats så att gemensamma möten äger rum två-tre gånger per termin. Två av rådmännen i det humanjuridiska projektet deltar. En av rådmännen har också deltagit i Sollentuna kommuns särskilda projekt mot kvinnomisshandel.

7 Deltagande i andra utbildningar och konferenser

För att skaffa kännedom om bra föreläsare och få mer kunskap på olika områden inom humanjuridiken har deltagarna i projektgruppen men i vissa fall även andra deltagare i specialiseringsprojektet fått möjlighet att på DV: s bekostnad delta i utbildningar som anordnats av andra arrangörer än DV. Exempel på dessa utbildningar har varit:

- Jure utbildningsdag i de nya reglerna om sexualbrott
- Sexuell exploatering av barn i Sverige- Ett samarbete mellan stiftelsen Allmänna Barnhuset och Socialdepartementet
- Symposium kring fysisk spädbarnsmisshandel (Karolinska Institutet)
- International Quality and Productivity Centers (IQPC) utbildningar om våld i familjer och utredningar angående sexuella övergrepp mot barn. (IQPC är ett utbildningsföretag som erbjuder utbildning till näringslivet och offentlig sektor)
- Samverkan mot mansvåld i Västra Götaland – utbildningsdag anordnad av Länsstyrelsen i Västra Götaland
- Barn och unga som brottsoffer – utbildningsdag i Brottsoffermyndighetens regi
- Barnperspektiv på förundersökning – föreläsningsserie om brottsofferfrågor

8 Handledningen

Bakgrunden till att frågan om handledning kom upp var dels att åklagare som är specialiserade på våld i nära relationer delgav projektdeltagarna sina positiva erfarenheter av att gå i handledning, dels att projektgruppen tagit del av personalkonsulentens vid Stockholms tingsrätt uppsats i arbetsmiljö som behandlade behovet av handledning för domare. Efter-

som det befarades att specialisering i humanjuridik skulle kunna upplevas alltför tungt för deltagarna kunde det tänkas att vissa domare nu skulle ha behov av avlastningssamtal under medverkan av en erfaren handledare. Tanken presenterades vid ett utbildningstillfälle för de domare som ingick i specialiseringsprojektet. Initiativet väckte genklang och DV ställde sig positiv till att stå för kostnaderna. Syftet med handledningen var att få känslomässig avlastning och möjligheter till reflektioner.

Stockholmsområdet

Domare i Stockholmsberedningen erbjöds under hösten 2005 att delta i grupphandledning. Erbjudandet gällde i första hand domare som handlade vårdnadsmål, brottmål med våld i nära relationer och mål om sexualbrott. I mån av plats var även andra domare välkomna att delta i handledningen.

Handledningen skedde den första terminen i två grupper med åtta deltagare i varje grupp under 1,5 timme varannan fredagsförmiddag. Grupperna har sedan slagits samman till en grupp med nio deltagare under 2 timmar varannan fredagseftermiddag. Börje Svensson, som är leg. Psykoterapeut, har lett gruppen. Börje Svensson har sedan flera år varit verksam vid Rädda Barnen och bl.a. bedrivit behandling av pojkar som har utsatts för sexuella övergrepp. Dessutom arbetar han i ett projekt på Norrtäljeanstalten med män som har dömts för sexualbrott. Han har även arbetat som handledare i socialtjänsten och är också verksam som handledare till polis och åklagare.

Syftet med handledningen är att erbjuda deltagarna känslomässig avlastning och få möjlighet att under professionell ledning delge varandra erfarenheter och reflektioner. Fokusering sker på deltagarnas arbetsuppgifter och inte på deltagarna som privatpersoner. Deltagandet kräver dock att deltagarna visar öppenhet. Meningen är även att handledningen skall vara lärande. Under handledningen har deltagarna också fått ta del av videospelade förhör och diskutera dem.

Göteborgsområdet

Fem domare (tre från tingsrätten och två från hovrätten) har under våren 2006 deltagit i en handledningsgrupp. Under hösten 2006 har handledningen fortsatt med något färre deltagare, samtliga från tingsrätten. En mycket välutbildad terapeut, Ulla Westling Missios, är handledare. Träffarna har varit cirka var tredje vecka.

9 Specialiseringen på domstolarna

Specialiseringen på de domstolar som har ingått i projektet har utformats på olika sätt beroende på storleken av domstolen och domarnas intresse av specialisering. Specialiseringen framgår i vissa fall av domstolarnas arbetsordningar. I Norrtälje tingsrätten har lagmannen fattat ett beslut om ämnesansvarig domare för vissa mål och ärenden inom humanjuridiken, bilaga 10.

Nedan följer en beskrivning av organisationen för specialisering i humanjuridik under projektet och planeringen av de nya domstolarnas specialisering.

Handens tingsrätt

Handens tingsrätt är indelad i två enheter (1 och 4). På enhet 1 tjänstgör två rådmän och en fiskal och på enhet 4 tre rådmän och en fiskal. Rådmännen på enhet 1 och en av rådmännen på enhet 4 har deltagit i projektets utbildning. Målsättningen på de bägge enheterna har varit att de måltyper som ingår i projektet i så stor utsträckning som möjligt skall handläggas av de personer som har deltagit i utbildningen. Det har dock inte varit möjligt för dem att handlägga samtliga sådana mål.

Huddinge tingsrätt

Huddinge tingsrätt är indelad i tre enheter. På enhet 2 tjänstgör tre rådmän och en fiskal, på enhet 3 tjänstgör tre rådmän och på enhet 4 tjänstgör två rådmän och två fiskaler. En rådmän från varje enhet har deltagit i projektets utbildning. De rådmännen är ämnessakkunniga och huvudansvariga för de humanjuridiska målen. Det varierar dock mellan enheterna hur stor del av dessa mål som handläggs av de specialiserade rådmännen. Flera samverkansmöten har hållits med familjerätterna inom domsagan och man har där kunnat enas om vissa principer för vårdnadsutredningar och upplysningar enligt föräldrabalken.

I den nya stordomstolen, Södertörns tingsrätt, som inrättas den 1 april 2007 och där Huddinge och Handens tingsrätter jämte en avdelning från Stockholms tingsrätt kommer det att finnas åtta enheter med tre rådmän och en fiskal per enhet. En av rådmännen i varje enhet kommer att vara specialiserad i humanjuridik.

Nacka tingsrätt

Den nuvarande organisationen består av 3 enheter med cirka sex medarbetare på varje enhet. Med undantag för ärenden och konkurser handlägger samtliga enheter alla typer av mål. Efter omorganisationen kommer verksamheten på den allmänna sidan att delas upp i två enheter med knappt 20 medarbetare på varje enhet. Specialisering kommer att införas såvitt avser vissa typer av dispositiva tvistemål och ungdomsmål. Möjligen kommer ytterligare specialisering att ske. Detta är dock inte klart i nuläget.

Norrtälje tingsrätt

Under projekttiden har tingsrätten haft en ämnesansvarig utsedd för de måltyper som specialiseringen omfattat, dvs. mål om vårdnad, boende, umgänge, våld i nära relationer, sexualbrott och besöksförbud. Någon speciallottning har inte skett. Det merarbete som har uppstått för den ämnesansvariga har kompenseras genom fortlöpande avstämning. Den ämnesansvariga har, förutom deltagande i det specialistsamarbete som finns inom Domstolsverket, ansvarat för information av övriga anställda på tingsrätten om ny lagstiftning, ny praxis, handläggningsrutiner m.m. samt anordnat lokala träffar för information och kunskapsutbyte med andra berörda aktörer. Den ämnesansvariga har också deltagit i beredningen och avgörandet av sådana mål som bedömts krävt särskilda kunskaper eller erfarenhet. Ett särskilt beslut om formerna för specialiseringsarbetet har fattats av lagmannen.

Sollentuna tingsrätt

Sollentuna tingsrätt har under projekttiden arbetat på fyra enheter med två rådmän och en fiskal på varje enhet. Tre rådmän har deltagit i projektet, en från enhet 1 och två från enhet 4. På grund av arbetssituationen har en av rådmännen på enhet 4 vid några tillfällen fått avstå från utbildningstillfällen. Arbetssituationen har också utgjort en begränsning i möjligheterna att delta aktivt i handledning. När projektet inleddes hade Sollentuna just börjat arbeta på större enheter i stället för det tidigare systemet med rotlar. Det ansågs mot den bakgrunden inte lämpligt att ha någon speciallottning för humanjuridiska mål på enheterna. De deltagande rådmännen har i stället företrädesvis handlagt de tyngre humanjuridiska målen på den egna enheten, vilket dock inte varit fullt genomförbart med två rådmän från en och samma enhet. Rådmännen som har ingått projektet har i stort kommit att ses som ämnessakkunniga, särskilt i familjerättsliga frågor.

Södra Roslags tingsrätt

Södra Roslags tingsrätt har under projekttiden arbetat på tre enheter med två rådmän och en fiskal på varje enhet. Två rådmän har deltagit i projektet, en från enhet 1 och en från enhet 3. På grund av arbetssituationen har en av rådmännen vid några tillfällen fått avstå från utbildningstillfällen. Arbetssituationen har också utgjort en begränsning i möjligheterna att delta aktivt i handledning. Liksom i Sollentuna tingsrätt har det inte ansetts lämpligt att specialisera någon enhet för de humanjuridiska målen utan de deltagande rådmännen har i stället handlagt de tyngre humanjuridiska målen på den egna enheten. Rådmännen som ingått projektet har i stort kommit att ses som ämnessakkunniga vilket ger dem en särskild betydelse i informations- och rådgivningsfrågor i förhållande till den övriga personalen.

Sollentuna tingsrätt och Södra Roslags tingsrätt bildar den 1 april 2007 Attunda tingsrätt. Den nya tingsrätten kommer att ha sex dömande enheter. I avvaktan på nya domstolslokaler i Sollentuna kommer Attunda tingsrätt fram till i vart fall hösten 2008 att arbeta på två kansliorter, i Sollentuna och Stockholm/Gärdet. Fyra av enheterna kommer att finnas i Sollentuna och två vid Stockholm/Gärdet. En av de fem domarna från Sollentuna och Södra Roslags tingsrätter som har varit med i specialiseringsprojektet har numera lämnat tingsrätten för domartjänst vid en annan tingsrätt och ytterligare en domare arbetar tills vidare på heltid på den gemensamma enhet för Sollentuna och Södra Roslags tingsrätt som har bildats för avarbetning av dispositiva tvistemål. Detaljerna avseende blivande specialisering i Attunda tingsrätt är därför inte klara i dagsläget. Utgångspunkten är dock att det i framtiden skall finnas en "humanjurist" på varje enhet. Det pågår också en intern diskussion om ytterligare specialiseringsområden inför det att Attunda tingsrätt flyttar till gemensamma lokaler i Sollentuna.

Stockholms tingsrätt

På tingsrätten finns fyra domare med ämnesansvar för mål som ingår i gruppen humanjuridiska mål. Dessa samt ytterligare en domare har deltagit i utbildningen och har under tiden arbetat på avdelningar som handlägger humanjuridiska mål. Målen har emellertid inte lottats särskilt på dem.

I den nya organisationen för Stockholms tingsrätt från den 1 april 2007 kommer familjerättsliga mål och ärenden, ungdomsmål och brott mot närstående att lottas på två av tingsrättens sex avdelningar (avd 1 och 2). Av de fem domare som deltog i utbildningen för specialisering i humanjuridik kommer tre att arbeta kvar på Stockholms tingsrätt efter den 1 april 2007 och då med placering på avd 1. Hur specialiseringen inom det humanjuridiska området i övrigt kommer att organiseras är oklart i dagsläget.

Hovrätten för Västra Sverige

Fem hovrättsråd har deltagit i utbildningen. Fyra av dem arbetar för närvarande och kommer framöver att arbeta med särskild inriktning mot de humanjuridiska målen. De är för närvarande placerade på tre av hovrättens fem avdelningar. Tre av hovrättsråden är ansvariga för beredningen för samtliga familjemål på sin avdelning. På de avdelningar som har en ”humanjurist” deltar oftast denne i avgörandet av mål om vårdnad, boende och umgänge på avdelningen. ”Humanjuristerna” tas också i anspråk för att delta i förberedande möten med parterna i vårdnadsmål för att, i mål där det är lämpligt, hjälpa parterna att frivilligt träffa en överenskommelse. När det gäller brottmål med humanjuridisk inriktning har humanjuristerna hittills inte använts i samma utsträckning som i familjemål. En ledamot är f.n. partiellt tjänstledig och bedriver fördjupade studier i barn- och ungdomspsykologi.

Efter utvärderingen från projektet skall humanjuristerna rapportera om projektet för övriga domare på hovrätten. Då skall också tas upp i vilka mål humanjuristerna bör få möjlighet att delta samt hur det skall ordnas med dömmande även på andra avdelningar än den egna. Frågan om specialisering kommer också att tas upp i hovrättens organisationsprojekt. Vidare kommer hovrättens humanjurister att försöka bilda ett nätverk med intresserade domare vid domstolarna i hovrättsområdet med inriktning på humanjuridiska frågor.

10 Utvärdering av utbildning, specialisering på domstolarna och handledningen

Personalavdelningen, Enheten för kompetensutveckling, har på projektgruppens begäran gjort en utvärdering av den erbjudna utbildningen samt specialiseringen på de enskilda domstolarna genom enkäter till och intervjuer av deltagare och domstolschefer. Vidare har

personalkonsulenten Brita Englund- Lennen under handledningsprojektet kontinuerligt tillställt deltagarna frågeformulär angående innehållet och formerna för handledning i Stockholm. Hon har även under hösten 2006 intervjuat deltagare och handledaren. Handledningen i Göteborg har ännu inte utvärderats.

Frågor från DV till deltagarna och domstolscheferna samt från personalkonsulenten till deltagare i handledningen framgår av bilaga 11.

Personalkonsulentens sammanställning av intervjun med handledaren framgår av bilaga 12.

DV har presenterat sammanställningen av enkätsvaren och frågorna till domstolscheferna och slutsatserna enligt följande:

1 Sammanställning av enkätsvar

Av de 25 personer som deltagit i utbildningarna har 16 svarat på enkäten (64 %), en person har meddelat att hon deltagit i för få utbildningstillfällen för att kunna svara. Nio personer valdes ut för intervju, en person har avböjt att medverka på grund av tidsbrist. Ytterligare en person har intervjuats.

Tre personer har tillfrågats av domstolschefen om de ville delta i projektet, övriga har själva anmält intresse.

1.1 Utbildningen

Sex personer har deltagit vid samtliga utbildningstillfällen inklusive studiebesök på Norrtäljeanstalten. Fyra personer har deltagit i allt utom studiebesöket och tre personer har deltagit i allt utom studiebesöket och ytterligare ett tillfälle. Resterande personer har deltagit i fyra eller tre av tillfällena. Anledningen till att man inte deltagit beror bl.a. på tidsbrist och brådsökande förhandlingar, i några fall på grund av tidigare inplanerad semester och något fall på grund av sjukdom. Någon har angivit att dagens utbildningarna har " varit lite perifera ämnen". När det gäller studiebesöket anges för lång restid och att det inte kändes motiverat med reskostnaderna.

De flesta anser att målet som anges i DV Rapport 2003:3 Specialisering, en förstudie i samarbete med Sveriges Domareförbund, att mål med familjerättslig anknytning och mål angående brott riktade mot närstående samt ungdomsmål kräver fördjupade kunskaper om barn, har uppnåtts. Ett par personer anser att målet delvis uppfyllts, förståelsen för barns reaktioner har blivit större, men det krävs mer omfattande och djupare utbildning. Flera kommenterar att de har fått ett djupare perspektiv, ökad förståelse och fördjupad kunskap om barn. Vidare kommentarer är att man kommit en bit på väg men att ytterligare utbildning behövs samt att intresset väckts och att man söker information och kunskap inom området.

I samma rapport som nämns ovan anges att det krävs fördjupade kunskaper om konflikter i familjer. En majoritet av deltagarna anser att detta mål uppfyllts. Någon tycker att inte fördjupade men något vidgade kunskaper har uppnåtts. Ytterligare kommentarer: "Till en del har förståelsen för underliggande konfliktmekanismer liksom berördas sätt att förhålla sig ökat" samt "inom detta område måste finnas mycket mer att lära".

Det som har varit till mest nytta i utbildningen är i huvudsak de "mjuka" frågorna, barnpsykologi, barns beteenden och relationsproblem etc. Någon anger det internationella perspektivet. Även andra inslag har varit värdefulla, men det är detta som framhålls.

Ungefär hälften av gruppen har inte upplevt att något varit mindre bra eller dåligt. Den andra hälften anger att enstaka pass inte varit helt lyckade, att det varit varierande kvalitet på inslagen beroende på att tilltänkta föreläsare inte kunnat ställa upp eller insjuknat. Hedersrelaterat våld i nära relationer anges av flera som mindre lyckat, "alltför teoretiskt", "föreläsarna lyckades inte beskriva problemen på ett tydligt sätt", "inte anpassat för våra behov". "Det allra första utbildningstillfället var en katastrof". Övriga kommentarer: "Något föredrag har varit mindre intressant". Det mesta har hållit hög klass". "Vissa inslag har varit mindre bra, men allt har haft något matnyttigt att ge".

På frågan om det finns något område som inte berörts i utbildningen som deltagarna tyckte skulle finnas med, svarar åtta personer nej eller inget som de kan erinra sig just nu. Fyra deltagare tar upp att de behöver ökad kunskap om och förståelse för ungdomar inte minst ungdomar med invandrarbakgrund. Någon vill lära mer om konflikthantering och om olika personlighetstyper och argument bör/kan bemötas. Någon tar upp verkställighetsmålen.

De som deltog i studiebesöket på Norrtäljeanstalten angav att de fått en djupare inblick i hur gärningsmannen var som person, att de fått kunskap om den behandling som ges, att de fått en större förståelse för de mekanismer som ligger bakom de grova sexualbrotten.

Andra initiativ till specialisering har tagits i viss mån t.ex. entreprenadjuridik och ekonomisk brottslighet. Vissa har specialisering vad gäller ungdomsmål och familjemål.

Samtliga anser att denna modell med kortare utbildningar fungerar bra. Det har varit värdefullt att juridiken inte kommit i främsta rummet utan att de bakomliggande förhållande har behysts. Någon påpekar att seminarierna borde kombineras med studier av litteratur och kanske även PM som föredragshållarna upprättat.

Sju personer svarar att deras nya kunskaper tas tillvara på domstolen. Tre personer svarar nej och övriga svarar att det sker i viss mån. Någon kommenterar att kunskaperna förhoppningsvis kommer att tas till vara fullt ut i den nya organisationen. Någon anger att hon fungerar som ämnessakkunnig och övriga domare frågar henne till råds.

De flesta anser att de har fått vidgade eller fördjupade kunskaper inom området. Några anger att de känner sig säkrare i sin roll och bättre skickade att handlägga dessa mål. Några framhåller att de försöker nå samförståndslösningar i större utsträckning. Flera framhåller vikten av att ha fått kontakt med kollegor att kunna diskutera med. På det personliga planet anges att intresset har ökat och att det har varit stimulerande och utvecklande att delta i utbildningen. Någon anger att detta är den mest givande utbildning som han deltagit i.

1.2 Enkät till domstolschefer

Fyra av de sex domstolscheferna har svarat på enkäten.

På frågan om det finns någon beprövad modell av specialiserade enheter i humanjuridik på deras domstol svarar ett par att det finns en utbildad domare på varje enhet, ett par att de försöker använda de utbildade domarna där deras kunskap är särskilt värdefull.

Har specialisering varit till nytta för verksamheten? På detta svarar en att han inte ser någon större nytta för verksamheten, nyttan ligger på det personliga planet. Övriga anser att de utbildade domarnas kunskaper är värdefulla och till nytta för verksamheten och övriga domare.

Vilka kriterier har använts när domare fått genomgå utbildning i humanjuridik?

Vilka kriterier har använts när domare fått specialiseringsuppgifter i humanjuridik?

I första hand har domarens intresse för området varit avgörande. Även domstolens behov av specialisering har spelat in.

Har utbildningsinsatserna i humanjuridik varit till nytta för verksamheten? På vilket sätt? En svarar att de inte varit till nytta för verksamheten, nyttan ligger på det personliga planet. Övriga anger att det varit till nytta och inbäntade kunskaper kunnat tas tillvara.

Har specialiseringen, utbildningsinsatserna och handledningen medfört några problem i organisationen? På vilket sätt? På denna fråga anger tre frånvaron från jobbet, men att det inte förorsakat några större problem. En svarar att det är lite knepigt att fördela specialisterna rättvist mellan avdelningarna.

Ett projektmål är att det ska finnas en modell för kompetenshöjning av domare och annan personal inom området humanjuridik. Hur förs kunskaperna vidare till domare och annan personal? På detta anger en att det enbart sker genom "de dagliga samtalen", två planerar interna kurser längre fram, en anger att kanslipersonal får information från en utbildad domare.

Hur ser du på behovet av handledning/avlastningssamtal med professionell handledare för domare i humanjuridik? Tre svarar att de inte har någon uppfattning eller inte ser något, eller ett mycket begränsat, behov. En anger att det finns behov.

Anser du att denna modell, med kortare seminarier, utbildningsdagar och studiebesök, är väl fungerande? I princip positivt, men, bättre om utbildningen läggs ut över längre tid, så att den dagliga verksamheten inte blir lidande. Vid korta utbildningar kan det ibland bli lite för ytligt.

Hur anser du att man bör gå vidare när det gäller specialisering inom humanjuridik? Två svarar att man bör utbilda fler domare, en av dem anser att denna grupp får anses färdigutbildad. En svarar att man bör lyssna på dem som deltagit i utbildningen. En anger att man bör undvika omfattande och långvarig specialutbildning.

Hur kommer specialiseringen att se ut i den nya tingsrättsorganisationen/hovrättsorganisationen? Här svarar två att det ska finnas en humanjurist på varje målenhet, en anger att det eventuellt kommer en särskild passus i arbetsordningen och en svarar att det är för tidigt att svara på eftersom organisationsöversynen just ska starta.

Av enkätsvaren att döma har utbildningen upplevts som givande och modellen som väl fungerande. Flera upplever att de behöver ytterligare fördjupning inom området och några anger att mer kunskap om ungdomar och förståelse för dem behövs. Även kunskap om olika kulturer och deras betydelse behövs. Vikten av högklassiga föreläsare och relevant innehåll i utbildningen betonas.

De flesta är positiva till att bilda ett nätverk även om det märks viss skepsis inför hur det skulle fungera, finns det tillräckligt med tid t.ex.

Domstolscheferna har lite olika inställning till fortsatt utbildning för denna grupp. Några anser att denna grupp får anses färdigutbildad och att utbildningen bör riktas till nya personer.

De flesta av deltagarna har upplevt utbildningen som värdefull. Vår uppfattning är därför att utbildningen bör få fortsätta och omfatta nya grupper av domare. För deltagarna i denna utbildning bör förutsättningar ges att bilda nätverk. Behov av fortsatt kompetensutveckling kan därefter tillgodoses genom nätverket.

Det saknas strukturerad kompetensöverföring på många håll. Det bör finnas ett krav på att deltagarna i en utbildning av detta slag ska dela med sig av sina nya kunskaper till andra på domstolen. Detta innebär också att domstolarna måste avsätta tid för sådan kompetensöverföring. Det bör i fortsättningen framgå av projektdirektiven att det förväntas av deltagarna att de ska dela med sig av sina kunskaper och att de måste ges tid till detta.

Personalkonsulenten har lämnat följande kommentarer till sin uppföljning av handledningsprojektet.

- *Det finns en samstämmighet i att alla har fått komma till tals under handledningen*
- *Det framkommer inte av svaren hur handledaren har agerat för att alla ska komma till tals däremot påpekas att han inte har gått laget runt. Det förefaller som om det inte behövs att handledaren ser till att gå laget runt eftersom alla har kommit till tals.*
- *Flera deltagare var nyfikt på vad handledning skulle innebära. Någon förväntade sig att handledningen skulle handla mer om känslomässiga frågor medan en annan person förväntade sig att tala om konkreta situationer och förberedda frågor. De olika förväntningarna kan kanske förklaras med att handledning är en ny företeelse inom domstolsvärlden.*
- *Flera menar att det behövs struktur och styrning genom att te x ha ett ämne i beredskap.*
- *De flesta som svarat har missat handledningstillfällena beroende på arbetet.*
- *Det är bara en person som anser att det inte var bra med sammanslagning av grupperna och det handlar om att man fick börja om under våren 2005 med andra deltagare. Grupperna slogs ihop redan efter en termin och det är sannolikt att fler skulle vara negativa om det gjordes vid senare tidpunkt.*
- *Det förefaller som om det finns en acceptans för handledning men inte ett stort intresse från omgivningen.*

En sammanställning av särskilt lämnade synpunkter från intervjuade deltagare i projektet framgår av bilaga 13.

11 Projektgruppens slutsatser

Målet för projektet

Det övergripande målet för projektet har varit att höja kvaliteten och öka effektiviteten i handläggningen av mål och ärenden av humanjuridisk karaktär. Dagens och morgonda-

gens medarbetare i domstolarna skall i motsvarande mån som andra aktörer i rättsväsendet ha specialkunskaper och kontinuerligt fortbildas. Specialiseringsprojektet i Stockholmsdomstolarna skall inspirera till andra liknande projekt i övriga delar av landet. Målet är att det skall finnas en eller flera beprövade modeller av specialiserade enheter i humanjuridik, som kan användas i de nya sammanslagna domstolarna. Ett domstolövergripande nätverk av domare i Stockholmsområdet med specialkunskaper i humanjuridik skall fungera som kunskapsbank i regionen.

Utbildning

Av DV: s uppföljning av de utbildningsinsatser som har gjorts i projektet har framgått att merparten av deltagarna har ansett att målet för utbildningen har uppfyllts. Utbildningens innehåll har utformats av projektgruppen och utgått från deltagarnas behov. Utbildningen har av naturliga skäl varit begränsad till enstaka seminarietillfällen då det inte varit fråga om att deltagarna skulle vara tjänstlediga för att genomgå en mera djuplodande utbildning. Därför har de deltagare som uttryckt att utbildningen enbart varit ”ett skummande på ytan” rätt i sina uttalanden. Av enkäten har framgått att projektgruppen i stort sett ändå genom valet av ämnen som inriktat sig på mer omkringliggande kunskap till juridiken uppfyllt målen för utbildningen i direktiven. Enligt flera deltagare har utbildningen medverkat till att höja kvaliteten i processledningen och dömandet och inte minst har den inspirerat till ytterligare kompetensutveckling inom de ämnen som tagits upp. Flera av de föreläsare som medverkat vid projektgruppens seminarier har därefter anlitats av DV i andra utbildningar för fiskaler och ordinarie domare. Enligt projektgruppens uppfattning bör innehållet i projektets utbildningar kunna utgöra en förebild för fortsatt utbildning av andra domare som vill specialisera sig i humanjuridik.

DV har i sina slutsatser av uppföljningen anfört att det saknas strukturerad kompetensöverföring på många håll och att det bör finnas ett krav på att deltagarna i en utbildning av detta slag ska dela med sig av sin nya kunskap till andra på domstolen samt att det i fortsättningen bör framgå av projektdirektiven att det förväntas av deltagarna att de ska dela med sig av sina kunskaper och att de måste ges tid till detta. Projektgruppen har inte anledning till annan åsikt vad gäller utbildningar i allmänhet. Utbildningen i humanjuridik har emellertid till största delen avsett sådan kunskap som är svår att överföra. Det har inte i första hand varit fråga om faktakunskaper utan mera redogörelser för föreläsarnas egna erfarenheter från sina ämnesområden samt forskningsresultat. Vidare har utbildningen utformats just till dem som skall använda den som specialister på de enskilda domstolarna.

Därför har det inte funnits anledning att som beträffande mer allmängiltig kunskap överföra innehållet till kollegorna på den egna domstolen. Projektgruppen anser emellertid att större krav borde ha ställts på föreläsarna att överlämna skriftliga dokumentationer av föreläsningarna och referenslitteratur. Om resurser hade funnits till det hade det även varit bra om DV hade kunnat tillhandahålla skriftliga referat av föreläsningarna.

Beträffande eventuell fortsatt utbildning har det framgått av enkätsvaren och genom intervjuerna med deltagarna att det finns ett sådant behov. Projektgruppens åsikt är att även ungdomsmål bör tillhöra humanjuridiken. DV:s planerade och delvis genomförda utbildningar inom det ämnesområdet avseende de nya påföljderna bör därvid följas upp med andra utbildningar som mera ansluter sig till de teman som varit aktuella för utbildningen i specialiseringsprojektet. Sålunda anser projektgruppen att utbildningen även vad gäller ungdomar bör ha ett utvecklingspsykologiskt och sociologiskt perspektiv och att man där bör ta upp även ungdomar som brottsoffer, etniska konflikter, invandrargrupperns olika kulturer och frågan om hedersrelaterat våld. Andra utbildningsbehov som projektgruppen vill framhålla är fördjupningar i internationell familjerätt samt familjerättsliga verkställighetsmål.

Projektgruppens bedömning är att om intresse finns av specialisering av domare på andra domstolar projektgruppens utbildning kan ligga till grund för en förnyad satsning av DV på utbildning i humanjuridik. Projektgruppen har under projekttiden föreslagit DV att även annan personal som arbetar på enheter med specialisering på humanjuridik erbjuds delar av humanjuridikutbildningen i anpassad form främst vad gäller krisreaktioner och bemötandefrågor. Projektgruppen har förklarat sig villig att lämna synpunkter på innehållet av en sådan utbildning. Vad gäller formerna för fortsatt utbildning av deltagarna i projektet är det projektgruppens mening att detta bör diskuteras i de nätverk av specialistdomare som förhoppningsvis kommer att byggas. Det bör även ankomma på de domstolar som har specialisering att avropa sådan utbildning för att hålla kompetensen levande och följa utvecklingen på området.

Specialiseringen på den egna domstolen

Av den ovan angivna redovisningen har framgått att det under den aktuella projekttiden har skett en specialisering av domare på de domstolar som har ingått i projektet. Specialiseringen har skett med utgångspunkt från de förutsättningar som har rått på de enskilda domstolarna. Humanjuridik kommer även att vara ett område som skall vara föremål för

specialisering i de nya domstolarna i Stockholmsområdet. Domstolarna har i den mån de nya organisationerna är fastställda därvidlag valt att gå något olika vägar. I de domstolar där man ska arbeta i arbetslag har det naturliga varit att det i varje arbetslag finns åtminstone en domare som är specialiserad i humanjuridik medan de mindre domstolarna valt en annan väg. Projektgruppen anser inte att man på grund av erfarenheterna av projektet kan säga att den ena modellen är att föredra fram för de andra. Däremot är det viktigt att någon domare på domstolen har ett övergripande ansvar för humanjuridiken som ämnes-sakkunnig. På det sättet skapas en garanti för att kvaliteten upprätthålls och en metodutveckling sker. Norrtälje tingsrätts beslut om ämnesansvar (Bilaga nr 10) kan därvid utgöra ett bra exempel på vilka arbetsuppgifter som kan ingå i ett sådant uppdrag.

Av intervjuvaren framgår att flertalet anser att effektiviteten i handläggningen av målen har ökat beroende på att domaren känner sig säkrare i rollen och att handläggningen sker på ett mera enhetligt sätt. Detta avser i synnerhet vårdnadsmålen. De intervjuade personerna har haft olika syn på hur stor del av de mål som varje domare handlägger som bör vara humanjuridiska mål. Projektgruppens uppfattning är åtminstone 50 procent av den enskilde domarens målmängd bör utgöras av dessa mål för att man ska kunna dra några effektivitetsvinster av specialiseringen.

Handledningen

Av uppföljningen av handledningsprojektet har framgått att det har funnits ett behov av stödjande samtal för dem som kontinuerligt dömer i mål där man konfronteras med svåra livsöden och mänskliga tragedier som kan medföra känslor av vanmakt, avtrubning av de egna känslorna och beslutsångest. Deltagarna har också varit mycket nöjda med denna möjlighet. Utöver samtalen har handledaren i Stockholm även kunnat erbjuda insikt i de metoder han har använt vid behandling av offer och gärningsmän i sexualbrottmål vilket har gett en extra dimension till handledningen. Projektgruppens uppfattning är att det åtminstone bör finnas möjlighet även i framtiden att delta i sådana avlastningssamtal. En förutsättning för att samtalen skall anses som meningsfulla och kompetenshöjande är att som har varit fallet i detta projekt handledaren har hög kompetens och erfarenhet av kontakter med rättsväsendets olika aktörer. För att handledningen skall medföra önskat resultat bör även grupperna vara intakta och inträffa med så långa mellanrum att arbetet inte sätter hinder i vägen för att delta.

Projektgruppen anser att skillnaden bör klargöras mellan dessa kontinuerligt hållna avlastande gruppsamtal och individuella akuta krissamtal. Det är viktigt att det även finns tillgång till de senare samtalen och att domare och annan domstolspersonal är medvetna om att det finns personalkonsulenter eller upphandlade konsulter som man har rätt att vända sig till vid akuta behov.

Nätverk

I DV:s intervjuer av deltagarna i specialiseringsprojektet har det framkommit ett utbrett intresse av att bilda "nätverk för humanjurister". Avsikten skulle då vara att få fortsätta arbeta med de frågor som ingått i specialiseringsprojektet genom bildandet av ett nätverk bland de domare som deltagit i projektet. Flera av deltagarna hänvisar till de nätverk som redan finns för de domare som har genomgått utbildningen "Ledare i framtiden respektive Ledare i förändring" där man träffas en gång per termin och diskuterar särskilda frågor men där man även har en inbjuden föreläsare eller konsult. Denna form skulle även kunna användas för humanjuristers nätverk. DV har riktlinjer för när stöd kan ges till olika nätverk. I dessa riktlinjer sägs att antalet personer i nätverket beror lite på syfte och utvecklingsbehov. Ofta består nätverket av 10-15 personer men även färre deltagare kan vara aktuellt, speciellt när det handlar om personlig utveckling. DV kan stå ekonomiskt för konsultkostnader, internatkostnad och andra aktiviteter som t.ex. studiebesök.

Vid projektmötet den 9 november 2006 har enighet nåtts om att det mot denna bakgrund bör bildas ett eller flera nätverk för nämnda ändamål.

Syftet med ett nätverk bör vara att inom nätverket ge spridning åt envars erfarenheter inom humanjuridikens område, anordna utbildningstillfällen, göra s.k. case studies och diskutera metoder för hantering av mål och ärenden som kräver särskild erfarenheter eller kunskap samt ge varandra anvisningar om användbar litteratur och andra kunskapskällor. Nätverket syftar även till att ge deltagarna värdefulla kontakter både bland andra domare och bland övriga aktörer inom området. Den kunskap som nätverkets domare förvärvat genom olika utbildningssatsningar såväl inom projektet som i andra sammanhang skall också tas tillvara inom nätverket.

Nätverket bör träffas en gång per termin och omfatta två dagar med övernattnig. Första nätverksträffen bör kunna äga rum under våren 2007. Vid det första mötet skall deltagarna diskutera hur nätverket bör arbeta mer i detalj, analysera vilket utbildningsbehov som finns

samt rapportera om hur arbetet med specialisering fortlöpt på respektive domstol. Deltagarna i nätverket skall naturligtvis även ha kontakter med varandra över nätet.

Tanken är att det skall bildas nätverk bland domarna i såväl Göteborg som Stockholm. Varje nätverk skall utse en kontaktperson med ansvar för samordning inom nätverket och för kontakter utåt, bl.a. med DV. Det bör också finnas en sammanhållande länk mellan de båda nätverken med ansvar för övergripande frågor och samordning i olika avseenden.

Nätverket bör kunna avropa utbildning från DV eller domstolarna.

DIREKTIV FÖR PROJEKT

Bakgrund

I regeringsuppdraget att genomföra en förändrad tingsrättsorganisation i Stockholms län betonas bl.a. att frågor om förändrade arbetsformer skall ägnas särskild uppmärksamhet och att möjligheterna skall utnyttjas att öka specialiseringen. I DV Rapport 2003:3 Specialisering, en förstudie i samarbete med Sveriges Domareförbund konstateras att såväl omvärlden som domarna själva anser att det är önskvärt med en ökad grad av specialisering för domare. I förstudien har domare och ombud för rättssökande samt olika myndigheter understrukit att det finns vissa ämnesområden som är angelägna för specialisering och som kräver annan kompetens än den strikt juridiska. Som exempel nämns mål med familjerättslig anknytning och mål angående brott riktade mot närstående samt ungdomsmål (humanjuridik). Dessa mål kräver fördjupade kunskaper om barn och konflikter i familjer samt en bättre förmåga att bemöta sårbara brottsoffer, som inte alla domare i dag besitter.

I Stockholmsberedningen har tagits initiativ till att ett projekt inleds med specialisering i humanjuridik i intresserade domstolar i Stockholmsområdet. Om detta projekt blir framgångsrikt kommer initiativ att tas till specialisering inom andra ämnesområden.

Lagmännen i Handens och Huddinge, Nacka, Norrtälje, Solna, Sollentuna och Södra Roslags samt Stockholms tingsrätter har ställt sig bakom projektet.

DV kommer att stödja projektet genom att delta i planeringen av fortbildningen samt stå för kostnaderna för utbildningen.

Övergripande mål för projektet

Det övergripande målet är att höja kvaliteten och öka effektiviteten i handläggningen av mål och ärenden av humanjuridisk karaktär. Det inbegriper även att aktörerna i dessa mål skall känna sig bra bemötta. Dagens och morgondagens medarbetare i domstolarna skall i motsvarande mån som andra aktörer i rättsväsendet ha specialkunskaper och kontinuerligt fortbildas. Specialiseringsprojektet i Stockholmsdomstolarna skall inspirera till andra liknande projekt i övriga delar av landet.

Projektmål

Målet är att det senast den 1 januari 2006 skall finnas en eller flera beprövade modeller av specialiserade enheter i humanjuridik, som kan användas i de nya sammanslagna domstolarna. Ett domstolövergripande nätverk av domare i Stockholmsområdet med specialkunskaper i humanjuridik fungerar som kunskapsbank i regionen. Vidare skall det finnas en modell för kompetenshöjning av domare och annan personal inom detta ämnesområde. En metod för kvalitetssäkring skall vara utarbetad.

Uppgifter

- Identifiera vilka måltyper som skall ingå i ämnesområdet "humanjuridik"
- Projektdeltagarna på de enskilda domstolarna inspirerar fler domare att specialisera sig inom området och till speciallottningar på domstolarna och eventuella förändringar av organisationen där
- Identifiera svagheter och brister i handläggningen av målen
- Inhämta synpunkter på handläggningen av målen från externa aktörer
- Kartlägga och formulera kompetensutvecklingsbehov inom det humanjuridiska området
- Delta i och utvärdera kompetensutveckling inom humanjuridiska området
- Organisera nätverksträffar
- Följa upp och stödja projekten på de enskilda domstolarna
- Ombesörja utvärdering av projektet
- Utarbeta rapport

Metod

Arbetet skall bedrivas i en arbetsgrupp som består av rådmän från de tingsrätter som ingår i projektet. Arbetsgruppen skall delta i kompetenshöjande utbildning i humanjuridik. Studiebesök kan ingå i arbetet i mån av behov.

Samråd

Samråd skall ske med kansliet och övriga arbetsgrupper i Stockholmsberedningen samt med DV: s utbildningsenhet

Bemanning

Arbetsgrupp

Rådmännen Britt Björneke, Huddinge TR, tillika projektledare, Per Backström, Handens TR, Meit Camving och Peter Wiking-Johnsson Stockholms TR, Agneta Claesson Norell, Sollentuna TR, Mats Jender, Södra Roslags TR, Ylva Myhrberg, Norrtälje TR och Margareta Molin Stenberg, Solna TR

Hovrättsrådet Bengt von Reis, Hovrätten för Västra Sverige ingår i gruppen som observatör

Styrgrupp

Lagmännen i Handens och Huddinge, Nacka, Norrtälje, Solna, Sollentuna och Södra Roslags samt Stockholms tingsrätter

Kostnader

Projektet bekostas av de domstolar som ingår i projektet

Deltagande i kompetensutveckling som arrangeras av Domstolsverket bekostas på sedvanligt sätt av Domstolsverket och resekostnaderna av respektive tingsrätt.

Till domare enl. sändlista

Bilaga nr 2

Inbjudan till domare specialiserade i humanjuridik

PROGRAM

Utbildningsdag för domare specialiserade i humanjuridik

Tid: fredagen den 26 november 2004

Plats: Stockholms tingsrätts utbildningslokaler, Ingång Fleminggatan 12
(inte tingsrättens huvudentré), portkod 0081

Tema: Hedersrelaterat våld i nära relationer

09.30-10.00	Samling, Kaffe med ostfralla
10.00-10.30	Presentation av specialiseringsprojektet
10.30- 12.30	Offer för hederskulturen eller institutionslöst ingenmansland <i>Paulina de los Reyes</i>
12.30-13.30	Lunch på Målet
13.30- 15.30	Mäns (heders) våld i svensk rättshantering – ett exempel <i>Åsa Elldén och Jenny Westerstrand</i>
15.30- 16.00	Avslutning med synpunkter på den fortsatta utbildningen

Sändlista:

Per Backström, Handens tingsrätt

Meit Camving, Stockholms tingsrätt

Agneta Classon-Norell, Sollentuna tingsrätt

Hans Cederberg, Södra Roslags tingsrätt

Annalise Detthoff, Stockholms tingsrätt

Marianne Gauffon, Stockholms tingsrätt

Catharina Hallenberg, Sollentuna tingsrätt

Yvonne Hållstrand, Nacka tingsrätt

Bertil Josefson, Hovrätten för Västra Sverige

Bo Kvillner, Nacka tingsrätt

Anna Lantz, Hovrätten för Västra Sverige

Eva Lönqvist, Hovrätten för Västra Sverige

Kristina Löwgren, Handens tingsrätt

Ylva Myhrberg, Norrtälje tingsrätt

Bengt Nilsson, Hovrätten för Västra Sverige

Lars Qvist, Nacka tingsrätt

Klas Reinholdsson, Sollentuna tingsrätt

Bengt von Reis, Hovrätten för Västra Sverige

Gun-Marie Taabu, Stockholms tingsrätt

Eva Wahlberg, Södra Roslags tingsrätt

Peter Wiking-Johnsson, Stockholms tingsrätt

Carin Wiklund-Jørgensen, Stockholms tingsrätt

Malou Ålander, Stockholms tingsrätt

Jan Öhman, Stockholms tingsrätt

Humanjuridik, Bergendal Kurs & Konferens, Sollentuna 2005-03-10—11**Torsdagen den 10 mars 2005**

Kaffe serveras från kl. 09.00

09.30-11.00	Inledning, presentation av deltagarna, hur tar vi till oss information (Anna Klara Strömberg, DV, och Lena Alfredius, pedagog och konsult, Right Sinova)
	Bensträckare
11.00- 12.30	Behov av annan kunskap än juridik i aktuella mål (Madeleine Leijonhufvud, professor, Stockholms Universitet)
12.30-13.30	Lunch
13.30-15.30	Hedersrelaterat våld (Kriminsp Kickis Árhé Älgamo, RPS)
15.30-16.00	Kaffe
16.00-17.30	Hur förenar man empati med objektivitet? (Ulla Holm, fil doktor och psykolog)
17.30-18.30	Behov av handledning i aktuella mål (Brita Englund-Lennen, personalkonsulent, Stockholmsdomstolarna och Ulla Holm)
20.00	Middag

Fredagen den 11 mars 2005

08.30-10.00	Bemötande av människor i kris (May Nilsson, socionom, Erica stiftelsen)
10.00–10.30	Kaffe
10.30- 12.30	Genusordningen i familjer och dess betydelse för konflikter (Lars Jalmert, docent, Stockholms universitet)
12.30-13.30	Lunch
14.00-15.30	Parter med psykiska sjukdomar (Jeanne Ahlberg, sektorschef, Rättspsykiatriska vårdsektionen i Södra Stockholm)
15.30-15.45	Avslutning

Kaffe serveras i anslutning till avslutningen.

Bilaga nr 4

Program

Humanjuridik, del II den 1 - 2 september 2005 (AB 294:1)

Torsdagen den 1 september

Kaffe serveras från kl. 09.00

09.30 - 13.00 Barns utveckling och barnpsykiatriska utredningar
(överläkaren Björn Sundberg)
Bensträckare

13.00 - 14.00 Lunch

14.00 - 15.30 Information om 2002 års vårdnadskommittés
arbete och förslag samt nyheter inom familjerätten
(kanslirådet Anne Kutteneuler)

15.30 - 16.00 Kaffe

16.00 - 18.00 Filmen ”I skuggan av våldet” visas. Hur upplever
barn våld i familjen? (Psykologen Åsa Landberg,
Rädda Barnen)

19.30 Middag

Fredagen den 2 september

08.30 - 10.00 Vilka krav kan domstolen ställa på en
vårdnadsutredning? (Eva Elfver-Lindström,
Socialstyrelsen)

10.00 - 10.15 Kaffe

10.15 - 13.00 Hur arbetar familjerätten med
vårdnadsutredningar, samarbetsamtal och medling
(Bernt Westerlund och Lena Hellstrand,
familjerätten Gävle) och hur behandlas barns
upplevelser av våld i vårdnadsutredningarna (FD
Maria Eriksson) med bensträckare

13.00 - 14.00 Lunch

14.00 - 15.30 Processledning i vårdnadsfall (hovrättslagmannen
Göran Ewerlöf och advokaterna Margareta Lind
och Fredric Renström)

15.30-15.45

Avslutning

Kaffe serveras i anslutning till avslutningen.

Bilaga nr 5

Program

Humanjuridik, del III den 24 - 25 november 2005
(AC 294:1)

VÅLD I NÄRA RELATIONER

Torsdagen den 24 november

Kaffe serveras från kl. 09.00

09.30-09.40	Inledning
09.40-10.30	Kartläggning av polisanmälda våldsbrott i nära relationer (Lotta Nilsson, utredare, BRÅ)
10.30- 13.00	Våld mot partner i nära relationer - Forskning, olika brottsoffer, bemötandefrågor (Mona Eliasson, professor, Högskolan i Gävle, och Anneli Svensson, socionom och terapeut)
13.00-14.00	Lunch
14.00-15.30	Påverkansprogram inom kriminalvården (Kaj Kadar, programledare KVM Stockholms Centrum)
15.30-16.00	Kaffe
16.00- 17.30	Mäns aggressivitet och hjälpen de kan få (Sten Ekdal, Manscentrum)
19.00	Middag

Fredagen den 25 november 2005

08.30-09.30	Barns utsatthet (Lena Nyberg, Barnombudsmannen)
09.30-09.45	Kaffe
09.45- 10.45	Att vara särskild företrädare för barn (Cecilia Westberg, advokat)

11.00- 12.30	Skador på barn efter fysisk misshandel (Petra Almqvist, överläkare, Rättsmedicinalverket)
12.30-13.30	Lunch
13.30-15.30	Att förhöra barn (Ulf Holmberg, universitetslektor, Högskolan i Kristianstad)
15.30-15.45	Avslutning
	Kaffe serveras i anslutning till avslutningen.

Program

Familjerätt i internationell belysning 2005-12-12

09.45	Kaffe
10.15 – 12.30	Internationell familjerätt (Fredric Renström, advokat)
12.30	Lunch
13.15 – 14.00	Vårdnads- och umgängesutredningar i ett internationellt perspektiv (Grigori och Karin Antonopoulos, ISS)
14.00 – 16.30	Muslimsk rätt och dess inverkan på boende i Sverige (Johanna Schiratzki, professor, Stockholms Universitet)
15.00	Kaffe
16.30	Avslutning

Bilaga nr 7

Program

Studiebesök den 26 januari 2006 på Norrtäljeanstaltens behandlingsenhet för sexualbrottsdömda

10.00 - 10.30	Kaffe med smörgås
10.30 - 12.00	Presentation samt presentation av ett handledningsärende med Börje Svensson (Psykoterapeut och upphovsman till bl.a. Rädda Barnens Pojkmottagning och ofta använd som sakkunnig i debatten rörande sexualbrott)
12.00 - 12.45	Lunch på anstalten till självkostnadspris
12.45 - 13.00	Samtal med intagen (I den mån det finns någon som vill delta).
13.30- 14.00	Öppen tid för frågor och reflektioner eller eventuell rundvandring på anstalten för intresserade

Bilaga nr 8

Program

SEMINARIUM ANGÅENDE TRAFFICKING DEN 16-17 FEBRUARI 2006

Torsdagen den 16 februari

09.45 - 10.00	Inledning (Britt Björneke och Ingela Hessius)
10.00 - 11.45	Fenomenet trafficking – regelverket, internationellt och nationellt, nationell handlingsplan (Gunilla Ekberg, Barrister och Solicitor samt ämnessakkunnig på Näringsdepartementets jämställdenhet)
12.00 - 13.00	Trafficking av barn (Lars Löf, Östersjöstaternas Råd)
13.00 - 14.00	Lunch
14.00 - 15.30	Omfattningen av trafficking och rättspraxis (Kajsa Wahlberg, kriminalkommissarie, Nationell rapportör ang. trafficking, RPS)
15.30 - 16.00	Kaffe
16.00 - 17.00	Att köpa eller köpas (Louise Eek, sociolog och författare)
19.00	Middag

Fredagen den 17 februari

08.30 - 10.00	Hur upptäcks trafficking - Nedslag i verkligheten (Thomas Ekman, kriminalkommissarie, polisens traffickinggrupp i Västra Götaland och Kristina Ehrenborg Staffas, kammaråklagare, Göteborg)
10.00 -10.30	Kaffe

10.30 - 11.30	Samarbete för att tillgodose offrens rättigheter och återföring till hemländer (Claes Lundquist, Projektet ang. samverkan för stöd till personer utsatta för människohandel)
11.30 - 12.30	Lunch
12.30 - 14.00	Hur påverkas offren? (Luis Ramos-Ruggiero, verksamhetschef Danderyds sjukhus, kris och trauma center)
14.15 - 15.45	Prostitution i Sverige och köparna av sexuella tjänster (Sven-Axel Månsson, professor, Högskolan i Malmö)
15.45 - 16.00	Kaffe
16.00 - 17.00	Paneldebatt om ett traffickingmål (åklagare, advokat, domare)

Torsdagen den 18 maj 2006**Bilaga nr 9**

10.00-11.30	Nya utredningsformer i särskilda barncenter, och visning av film (Birgit Thunved, överåklagare, Göteborg)
11.30- 13.00	Dokumentation och tolkning av kroppsliga fynd vid misstänkt sexuella övergrepp på barn (Kari Ormstad, rättsläkare, Oslo)
13.00-14.00	Lunch
14.00-15.30	Sexualbrottsförövare – Vad driver brottsbeteendet, hur bedömer och minskar man återfallsrisken? (Niklas Långström, psykiater vid Centrum för Våldsprevention, K1)
15.30-15.45	Kaffe
15.45- 17.00	Om barns sexualitet och sexuella beteenden (IngBeth Larsson, fil doktor, Hälsouniversitetet, Linköping)
	Bensträckare
17.00-18. 30	Barns berättelser om sexuella övergrepp och behandlingsinsatser på BUP (Christina Back, psykoterapeut)

Fredagen den 19 maj 2006

08.30-10.00	Offer och förövare utifrån ett kliniskt perspektiv (Börje Svensson, psykoterapeut, Rädda Barnen)
10.00–10.30	Kaffe
10.30- 12.00	Ungdomars attityder till våldtäkt (Stina Jeffner, fil doktor, Högskolan, Dalarna)
12.00-13.00	Lunch
13.00-16.30	Barnpornografi i gamla och nya former samt sexuell exploatering på nätet (Håkan Rosvall, åklagare, Mats Andersson, konsult och Per-Erik Åström, Rädda Barnen)
14.00-14.15	Kaffe
16.30	Avslutning

Bilaga nr 10
Specialisering (ämnesansvar) för vissa mål och ärenden inom humanjuridiken

I Norrtälje tingsrätt skall fr o m den 15 februari 2005 gälla följande i fråga om handläggning m m av vissa mål och ärenden inom humanjuridiken.

1. En av de ordinarie domarna är ämnesansvarig domare för mål och ärenden om
 - vårdnad, boende och umgänge
 - hot och våld i nära relationer
 - sexualbrott
 - besöksförbud.
2. Dessa mål och ärenden skall inte speciallottas men kan vid behov och efter samråd med övriga rotelinnehavare lottas på den ämnesansvariga domaren.
3. Den ämnesansvariga domarens merarbete kompenseras genom fortlöpande avstämning, såväl i förväg som i efterhand.
4. Den ämnesansvariga domaren skall inom ämnesområdet
 - a. delta som tingsrättens företrädare vid specialistsamarbete med andra domstolar
 - b. delta i kurser och seminarier
 - c. tillse att lämpliga handläggningsrutiner tas fram och tillämpas
 - d. informera övriga anställda om ny lagstiftning, praxis och handläggningsrutiner
 - e. anordna lokala och regionala träffar för information och erfarenhetsutbyte med myndigheter och andra aktörer
 - f. delta efter samråd med övriga rotelinnehavare i beredning och avgörande av sådana mål där den ämnesansvariga domarens särskilda kunskap och erfarenhet bör tas till vara.
5. Rådmannen Ylva Myhrberg utses att tills vidare vara ämnesansvarig domare inom humanjuridiken.

K-G Ekeberg

Lagman

Frågor till deltagarna i utbildningen

1. Hur kommer det sig att du kom med i detta projekt?
2. Vilka utbildningar har du deltagit i (se bilagda utbildningsprogram)?
3. Om du inte har deltagit vid samtliga utbildningstillfällen, vad har orsaken till detta varit?
4. I DV Rapport 2003:3 Specialisering, en förstudie i samarbete med Sveriges Domareförbund, nämns som exempel att mål med familjerättslig anknytning och mål angående brott riktade mot närstående samt ungdomsmål kräver fördjupade kunskaper om barn. Upplever du att detta har uppnåtts?
5. I samma rapport som anges ovan anges att det krävs fördjupade kunskaper om konflikter i familjer. Upplever du att detta har uppnåtts?
6. Vad har du haft mest nytta av i det som tagits upp under utbildningen?
7. Har någonting varit mindre bra, eller till och med dåligt? I så fall varför?
8. Är det något område som inte har berörts i utbildningen som du tycker borde finnas med?
9. Har du behov av fortsatt utbildning? Ange i så fall inom vilka områden.
10. Besvaras endast av dem som deltog i studiebesöket på Norrtäljeanstalten. Vad hade du för utbyte av besöket?
11. Har det på din domstol tagits andra initiativ till specialisering?
12. Är denna modell, med kortare seminarier, utbildningsdagar och studiebesök, väl fungerande?
13. Tas dina nya kunskaper till vara på domstolen?
14. Hur har utbildningen påverkat dig yrkesmässigt och personligt?

Muntliga frågor till deltagarna i specialiseringsprojektet

1. Hur kom du att ingå i projektet? (om frågan inte redan besvarats)
2. Är du specialiserad inom din domstol? Hur är du i så fall specialiserad?
3. Hur ser specialiseringen ut på din domstol?
4. Besvaras endast av dem som svarat ja på fråga 2. Hur har specialiseringen påverkat dig yrkesmässigt, personligt?
5. Har du deltagit i handledningen? Varför/varför inte?
6. Vilket stöd har du fått från chefer och kollegor för ditt deltagande i projektet?
7. Har ditt deltagande i projektet inneburit några problem på din arbetsplats? På vilket sätt?
8. Ett övergripande mål med utbildningen har varit att öka effektiviteten i handläggningen. Upplever du att detta mål har uppnåtts?
9. Vet du hur din roll blir i den nya organisationen?
10. Hur skulle du vilja att din roll blir i den nya organisationen?
11. Hur stor del av målen anser du bör vara humanjuridik vid specialisering?
12. Är du intresserad av att ingå i ett nätverk för samverkan i de frågor som omfattas av projektet? Vad har du i så fall för förväntningar på ett sådant nätverk? Har du synpunkter på hur ett nätverk bör utformas?

Frågor till lagmännen i de tingsrätter som omfattas av projektet och presidenten i Hovrätten för Västra Sverige

1. Ett projektmål är att det ska finnas en eller flera beprövade modeller av specialiserade enheter i humanjuridik. Finns det någon sådan enhet på din domstol?
2. Har specialisering varit till nytta för verksamheten? På vilket sätt?
3. Vilka kriterier har använts när domare fått genomgå utbildning i humanjuridik?
4. Vilka kriterier har använts när domare fått specialiseringsuppgifter i humanjuridik?
5. Har utbildningsinsatserna i humanjuridik varit till nytta för verksamheten? På vilket sätt?
6. Har specialiseringen, utbildningsinsatserna och handledningen medfört några problem i organisationen? På vilket sätt?
7. Ett projektmål är att det ska finnas en modell för kompetenshöjning av domare och annan personal inom området humanjuridik. Hur förs kunskaperna vidare till domare och annan personal?
8. Hur ser du på behovet av handledning/avlastningssamtal med professionell handledare för domare i humanjuridik?
9. Anser du att denna modell, med kortare seminarier, utbildningsdagar och studiebesök, är väl fungerande?
10. Hur anser du att man bör gå vidare när det gäller specialisering inom humanjuridik?
11. Hur kommer specialiseringen att se ut i den nya tingsrättsorganisationen/hovrättsorganisationen?

Intervjufrågor till deltagare i handledningen

1. Har ni fått det utrymme ni önskade och behövde i handledningen?
2. Hur har handledaren sett till att alla har fått utrymme?
3. Vad hade ni för förväntningar?
4. Hur har de infriats?
5. Hur kan handledningen bli bättre?
6. Om ni inte har varit med om alla. Orsak?
7. Hur har ni upplevt att grupperna har slagits ihop?
8. Hur har arbetskamrater, ledning på domstolen reagerat på att ni har gått i handledning?

Bilaga nr 12

INTERVJU MED HANDLEDAREN BÖRJE SVENSSON

- **Hur har förändringen av gruppen förändrat handledningen?**

”Det är olika dynamik i olika grupper men handledningen har inte förändrats innehållsmässigt. Den större gruppen är mindre känslig för bortfall.”

- **Anser du att det är din uppgift att se till att alla får utrymme? Hur har du tacklat det?**

”Min uppgift är att se till att det blir en process och deltagarnas uppgift att det blir innehåll. Det är lika rätt vara tyst som att tala, om någon är tyst väldigt länge kan det vara något som hämmar. Min uppgift är bl. a att stämma av och man kan gå laget runt men inte varje gång eftersom det kan bli statiskt och att rundan inte tar slut. Däremot kan man gå laget runt de sista fem minuter för att reflektera över dagens samtal.”

- **Hur har dynamiken i gruppen varit?**

”Deltagarna har varit stödande mot varandra på så sätt att de kommit med synpunkter och visat medkänsla.”

- **Vilka behov av handledning har du dig tyckt finna hos domarna?**

”Det tycks finnas ett behov av en arena där man kan vara personlig, reflektera och få pusta ut. Det har också varit bra närvaro.”

- **Anser du att relevanta frågor har tagits upp, beskriv några frågor som tagits upp.**

”Det måste gruppen svara på om de anser att det har varit relevanta frågor för dem. De har talat om olika teman bl. a har de reflekterat över begreppet objektivitet, rättegång från målsägarens perspektiv, hur får man feedback på sitt arbete, erfarenheter om hot och rädsla, anledning till varför man valt domaryrket, rättegångar som väckt starka känslor, motsättningar mellan domare som vill utveckla andra kunskaper än juridik t e x barnkunskap. De har även talat om förståelse från överordnad när man har hög arbetsbelastning och stämningen på arbetsplatsen, privat livet och hur föräldramönstret påverkar de förebilder man har. Gruppen har tittat på en videointervju med en våldtagen kvinna och talat om vad man blir upprörd av.”

- **Vad är handledarens roll?**

”Handledarens roll är att se vad man kan göra med det innehåll som gruppen kommer med och att hålla liv i samtalet. Att ha teman på lut är en nödlösning eftersom det är gruppen som ansvarar för innehållet. Om man är för hjälpande är der risk för att gruppen passiviserar.”

- **Förslag på förändring av handledningen och hur skulle man kunna kombinera undervisning och handledning?**

”Det skulle kunna vara mer anknutet till arbetsplatsen d v s deltagare från samma arbetsplats för då kan man styra in på både arbetsuppgifter och arbetsplats. När det är deltagare från olika arbetsplatser blir det mer som en samtalsgrupp. Man kan bjuda in någon till gruppen som talar om något specialtema t e x polisutredning, utvecklingspsykologi. Detta handlar då mer om utbildning än handledning men man skulle kunna avsätta ett tillfälle av handledningen till utbildning.”

Egna kommentarer: Det finns en skillnad i uppfattning mellan deltagare och handledaren om handledarens roll. Det finns deltagare som anser att det behövs mer struktur och styrning t e x genom att handledaren har ett ämne i beredskap. Handledaren däremot anser att det är gruppen som ska stå för innehållet och att handledaren står för processen. Det förefaller som om det inte behövs teman i beredskap eftersom alla har fått komma till tals enligt deltagarna.

Bilaga nr 13

Synpunkter från intervjuade personer, som har deltagit i projektet.
Synpunkterna är anonymiserade och sorterade rubrikvis

Specialisering på den egna domstolen:

På den enhet han arbetar har han ansvar för familjemålen och den relationsrelaterade brottsligheten. Det är främst han som sitter på förhandlingarna i dessa mål men även de andra domarna arbetar med familjemål och brottmål av den här typen. Detta ansvar är numera inskrivet i verksamhetsplanen.

Hon arbetar inte som specialist men hon är på en avdelning som handlägger bl.a. familjemål. Eftersom hon arbetar på en tvistemålsavdelning handlägger hon inga brottmål.

Hon är inte specialiserad men ämnessakkunnig på domstolen. Har ett särskilt ansvar för att följa lagstiftningen och att informera övriga. Fungerar som bollplank.

Han är specialiserad på ungdomsmål.

Han är specialiserad på humanjuridik. Har alla typer av familjemål. Deltar inte alltid men är beredningsansvarig för dessa mål. Deltar inte i beredningen av övriga brottmål och tvistemål, men dömer i dessa mål.

Det finns fyra personer som är specialiserade på humanjuridik, de finns på olika avdelningar

Han har huvudansvar för familjemålen på sin enhet. Det finns en familjerättsspecialist per enhet.

Det förekommer ingen specialisering på domstolen men eftersom domarna själv fördelar målen mellan sig på enheten så kan hon ta de flesta familjemålen. Hon har dessutom ett övergripande ansvar för familjemålen på enheten.

Det förekommer ingen specialisering på hans domstol utan alla är specialister. Den enhet han arbetar på består av honom och en fiskal. När de fördelar målen mellan sig brukar han ta de lite större huvudförhandlingarna i familjemålen. Det händer också att han tar de mer omfattande brottmålen som är relationsrelaterade.

Hon är specialiserad på familjemål.

Det finns ingen specialisering, inte heller någon speciallottning på domstolen. På domstolen finns ämnesansvariga domare inom Eko-brott (3), Familjerätt (2), brott mot barn och närstående (1) samt ungdomsmål (1).

På domstolen finns fyra personer specialiserade på humanjuridik.

Hur har specialiseringen och utbildningen påverkat dig yrkesmässigt och personligt

Det positiva är att han kan ägna mer tid åt beredningen av dessa mål, försöker i möjligaste mån få till stånd förlikning. Det kan vara jobbiga mål, en materia som inte är så rolig att tillgodogöra sig.

Efter utbildningen har hans kunskapsbas blivit större och fördjupats. Han känner sig som en bättre domare nu i alla typer av mål.

Hon har stärkts genom utbildningen och tar i större utsträckning själv initiativ till lösningar. Dessutom sprider hon kunskaper om humanjuridik genom sin roll som handledare till notarier och fiskaler. Hon tipsar dem t.ex. om böcker och rapporter som hon har läst.

Hon söker samförstånds lösningar vid förberedelserna i större utsträckning än tidigare. Projektet har gett henne mer i ryggen att arbeta på det sättet.

Hon upplever att hon fått en annan säkerhet. Driver målen snabbare fram och har lättare att hitta information. Intresset för området har ökat.

Upplever större trygghet i dessa typer av mål; har – förhoppningsvis – blivit en bättre far, har fått ett större intresse för frågorna.

Det har varit en kick att få fördjupa sig i ett ämne. Personligt anser hon att det varit stimulerande att få lära sig nya saker.

Hur kom du med i projektet och vilket stöd har du fått från chefer och kollegor?

Han har sysslat med humanjuridik i sitt yrke som domare under 20 år och har intresse av det. Därför anmälde han sitt intresse för projektet.

Hon kom med i projektet av eget intresse, men även domstolschefen ”peppade” och tyckte att hon borde delta.

Han har fått stort stöd på sin domstol för deltagande i projektet. Ingen har sagt något negativt. Eftersom han arbetar på en enhet utan rotlar så har det inte legat något arbete och väntat på honom när han kommit tillbaka. Det enda negativa är att han fått mindre tid till domskrivning på grund av utbildningstillfällena, men så är det alltid när man är frånvarande.

Hon har fått ett helhjärtat stöd från chefer och kolleger för sitt deltagande i projektet. Eftersom hon arbetar på en enhet där man tagit bort rotlarna så har det inte varit några problem med hennes frånvaro. Antalet utsatta mål har begränsats vid de tillfällen man långt i förväg vetat att hon skulle vara borta.

Inledningsvis fick hon stöd från chefen och kollegerna för sitt deltagande i projektet. Eftersom det har varit ganska många utbildningstillfällen har det ändå blivit påfrestande för kollegerna som fått ta hennes andel av målen när hon varit borta. Det har även blivit ansträngande för henne själv eftersom hon fått ta förhandlingar både före och efter utbildningstillfällena. Någon kollega har uppgivet frågat när projektet egentligen är slut. Det kan ha betydelse att de var tre stycken från samma domstol som deltog i projektet. Någon förstärkningspersonal har inte

inkallats. Det hade varit bra om domstolen kunde få betalt för extrapersonal men hon vet inte om det har varit möjligt.

Han har inte fått något särskilt stöd för sitt deltagande i projektet. Det har inte heller inneburit några problem. Alla på domstolen har tillfälle att gå på de utbildningar som de är intresserade av. Alla tycker också att det är viktigt att det skall få vara så. Det underlättar dock om man i god tid blir förvarnad när det är tid för ett utbildningstillfälle

Det har inte varit några problem på domstolen på grund av hennes deltagande i utbildningen, det har gått att planera för det.

Blev tillfrågad av lagmannen om hon ville delta i projektet. Kollegorna tycker att det är bra med den utbildning hon fått.

Hans deltagande i projektet har inte inneburit några problem.

Lagmannen har varit positiv till hans deltagande i projektet. Kollegorna har sett till att han har kunnat delta i utbildningarna. Hans deltagande i projektet har inte inneburit några problem, det har oftast varit lätt att planera.

Han upplever inte att han fått något direkt stöd, men har kunnat vara borta utan problem och hans deltagande i projektet har inte orsakat några problem i organisationen.

Hon har alltid varit intresserad av familjemål och anmälde själv intresse för projektet till lagmannen.

Det har inte funnits stöd från chefer och kollegor för hans deltagande i projektet, men det har inte heller motarbetats.

Upplever att hon fått ett oerhört stort stöd framförallt från ledningen

Har effektiviteten ökat?

Han anser att effektiviteten ökat efter utbildningen. Det är tydligt att han numera når fler samförståndslösningar i familjemålen. Därmed minskar omloppstiderna. Eftersom han tar en större del av familjemålen så blir de också mer enhetligt hanterade. Han har infört s.k. mysmuffar cirka en vecka före huvudförhandlingen för att söka en frivillig lösning i målen.

För att effektiviteten i handläggningen skall höjas tror hon att det krävs att fler domare går utbildningen. Hon vet inte om hon själv blivit mer effektiv efter utbildningen men hon upplever sig som säkrare i domarrollen och tror att kvaliteten i målen höjts.

Hon tror på specialisering i familjerätt men när det gäller brottmål så tror hon inte att det är så effektivt med specialisering. Domarens roll när det gäller relationsrelaterad brottslighet skiljer sig inte så mycket från andra brottmål.

Effektiviteten har kanske ökat ibland. Men planeringen ligger ofta hos andra och det går inte att påverka så mycket.

Effektiviteten har inte ökat, men utbildningen har givit ökad förståelse för problematiken i dessa mål.

Effektiviteten har kanske inte ökat men anser att man är på väg mot målet. Handläggningen blir bättre genom samordning och beredning av målen.

Effektiviteten har ökat. Specialiseringen leder till större enhetlighet och större effektivitet. Försöker i möjligaste mån förlika.

Hon upplever det som om effektiviteten i handläggningen ökat.

Han tror inte att han har blivit mer effektiv sedan han deltog i projektet. Han bedömer att familjemålen alltid handlagts på ett effektivt sätt.

Specialiseringen i den nya domstolen och önskemål om din roll i den domstolen

Han har inget emot att behålla sitt ansvarsområde även om det tar mycket energi vid förhandlingarna, som kan bli mycket utdragna.

I den nya organisationen kommer det att finnas två avdelningar som handlägger humanjuridik. Utöver familjerätt kommer det att handläggas allmänna tvistemål och vanliga brottmål på dessa avdelningar. Specialisterna kommer att få handlägga familjemål och våld i nära relationer till ungefär 35 procent av den totala tiden. Hon har anmält intresse av att arbeta på någon av dessa avdelningar.

Det är ännu inte klart hur den nya organisationen skall byggas upp. Hon vet därför inget om sin roll i den nya organisationen. Om hon får möjlighet vill hon gärna fortsätta som specialist i familjerätt i den nya organisationen.

Den nya organisationen på domstolen kommer att se ut ungefär som i dag. Han kommer att arbeta med samma frågor.

Hennes domstol står inte inför någon omorganisation, skulle vilja att det fortsätter som idag. Det fungerar mycket bra.

Han känner inte till hur hans roll blir i den nya organisationen och har inga synpunkter för närvarande.

Omorganisationen har ännu inte påbörjats och han vet inget om sin roll. Är ganska nöjd med sin roll som den ser ut idag, skulle bara vilja ha lite mer tid.

Omorganisationen har ännu inte påbörjats. Upplever att det fungerar bra idag.

Hur stor del av målen anser du bör vara humanjuridik vid specialisering?

Vid specialisering bör inte mer än 60 procent av målen utgöras av den typ av mål som man specialiserat sig i. Annars finns det risk för att man tappar för mycket eller bränns ut.

Hon bedömer att av den totala tilldelningen är det lagom med ungefär en tredjedel humanjuridiska mål. Det kan vara fråga om mycket tunga mål som berör en djupt.

Den största mängd familjemål han kan tänka sig att handlägga är en tredjedel av den totala målmängden och det är ungefär så det ser ut i dag. Någon specialisering i större utsträckning är han inte intresserad av. Måltypen är sådan att det är lätt att bli cynisk om man inte är vaksam. Förhandlingarna kräver stor anspänning. Målen rör sällan juridik utan allmänmännsliga frågor som bäst löses genom god intuition.

Vid specialisering bör omkring 50 procent av målen utgöras av humanmål.

Vid specialisering bör omkring 50 procent av målen utgöras av denna måltyp.

Vid specialisering bör omkring 25-30 procent bestå av denna måltyp

Vid specialisering bör inte mer än 50 procent utgöras av denna måltyp.

Hon tror inte att familjemålen bör uppgå till mer än en tredjedel av den totala målmängden. Det är mycket krävande att leda förhandlingarna i familjemålen. Sättet att lyssna till parterna skiljer sig från andra mål. Man måste vara lyhörd och intuitiv för att förstå vad som ligger bakom.

Vid specialisering bör omkring 50 procent utgöras av denna måltyp.

Har du deltagit i handledningen? Varför/varför inte?

Hon deltog i den första omgången av handledningen men har avstått från att anmäla sig till den andra delen. Det beror på att hon tycker att hon tillgodogjorde sig utbildningen från början. Den var bra och nyttig

Han deltog inte i handledningen på grund av tidsbrist.

Deltar i handledningen och upplever den som något spännande och nytt. Lite olika givande från gång till gång bl.a. beroende på vilka som deltar.

Deltog inte i handledningen. Fann inget skäl att delta. ”Vi måste vara så professionella att vi inte tar med det svåra hem.”

Han har deltagit i handledningen. Det lät spännande och han ville prova på. Det har varit trevligt och givande. Man har pratat på ett annat sätt än tidigare men hittills endast i gruppen, inte på domstolen.

Hon deltog i handledningen och har anmält intresse för nästa omgång. I den mån hon uteblivit från handledningen har det berott på arbetsanhopning på domstolen.

Har deltagit i psykologsamtal i Göteborg. Hovrätt och tingsrätt hade gemensamma sådana. I princip bra med denna typ av avlastningssamtal, på grund av gruppen fungerade det mindre bra. Han har sina specialistkollegor som samtalspartners till vardags.

Eventuellt nätverk

Han är intresserad av att ingå i ett nätverk för samverkan i de frågor som omfattas av projektet. Det kan vara ett sätt att få fortsätta med utbildningen. Om nätverket skall bestå av domare i stockholmsregionen, kan man tänka sig att man träffas en gång per termin eller år under 1-2 dagar och inkluderar utbildning i programmet. Eftersom utbildning är en färskvara är det viktigt att den får fortsätta. Man kan också tänka sig att man upprättar en nätverkshemsida.

Hon är definitivt intresserad av att ingå i ett nätverk för samverkan i de frågor som omfattas av projektet. Härigenom kan deltagarna i projektet hålla kvar kontakten med varandra och utbyta erfarenheter av djupare slag. Hon deltar i ett nätverk som består av deltagare från kursen Ledare i förändring. De två nätverksträffar hon deltagit i där har bestått av diskussioner på egen hand första dagen och diskussioner med ledare/konsult andra dagen. Kanske skulle nätverksträffarna i specialistprojektet kunna byggas upp enligt samma modell, dvs. egna diskussioner första dagen och en föreläsning kring ett ämne som leder till fördjupad diskussion andra dagen.

Hon är intresserad av att delta i ett nätverk för samverkan i de frågor som omfattas av projektet. Troligtvis kan man bygga upp nätverken på samma sätt som nätverken efter kurserna Ledare i förändring. Hon vet inte om det bör förekomma regelrätt utbildning på nätverksträffarna men det skulle vara värdefullt att även fortsättningsvis få diskutera handläggningsfrågor och ny lagstiftning mer djupgående med kolleger som har samma intresse. Skillnaden mot nätverksträffarna i Ledare i förändring skulle väl bli att man här diskuterade mer materiella frågor.

Han är inte så intresserad av att ingå i ett nätverk för samverkan kring frågor som omfattas av projektet. Det finns många andra frågor som han är intresserad av och han vill inte hamna i något speciellt fack.

Hon vill mycket gärna delta i ett nätverk. Förväntar sig att alla är aktiva och tillgängliga. Det kan finnas olika former t.ex. utbildning, möten, kontakt via nätet etc.

Det skulle kunna vara givande av delta i ett nätverk, har inga synpunkter på utformningen.

I mån av tid skulle det vara bra med ett nätverk. Har inga synpunkter på utformningen av ett nätverk.

Är intresserad av att ingå i nätverk. Har planer på att ordna ett nätverk i Göteborg.

Ett nätverk håller på att bildas i Göteborg. Tanken är bl.a. att man ska kunna skriva om intressanta mål på intranätet.

Övriga synpunkter

Utbildningen i specialistprojektet är den absolut bästa som han har deltagit i. Tiden vid utbildningstillfällena gick mycket fort. De tillfällen som inte fungerade optimalt berodde på att den kontrakterade föredragshållaren fått förhinder.

Hon vill passa på att framföra till DV att det vore en lysande idé att introducera specialistprojektet redan på fiskalsnivå. Det är viktigt att intresset för humanjuridik väcks så tidigt som möjligt.

Hon vill påpeka att hon är väldigt nöjd med utformningen av specialistprojektet.

Det har varit ett mycket bra projekt och föreläsarna har varit duktiga och tagit upp intressanta saker.

Vid några tillfällen har utomstående aktörer deltagit, åklagare och advokater. Det var särskilt värdefullt att ha med åklagare och få höra hur de arbetar med dessa frågor. – Det får inte bli så att ”man fyller ut tiden” på kurserna. Bättre med kortare insatser med högklassiga föreläsare – med mycket djupa kunskaper. Det är dessutom lättare att vara borta från domstolen en dag.

Vill ha bättre dokumentation från utbildningen för att kunna gå tillbaka och läsa. Det har varit lite för grund utbildning. Utbildningen bör absolut fortsätta. Vill ha mer om psykologi och om olika kulturella bakgrunder, hur det påverkar synen på barn och på familjen.

Skulle vilja få ytterligare fördjupning bl.a. vad gäller hur t.ex. socialtjänsten arbetar. Det som gavs under kurserna var mer av informationskaraktär. Skulle vilja ha mer koppling till den praktiska verkligheten.

Skulle även vilja ha rättspraxisgenomgångar i t.ex. sexualbrottmål. Ytterligare fördjupning behövs inom området kulturkompetens. T.ex. vad betyder de kulturella skillnaderna för bedömningen hos olika myndigheter.

Utbildningarna var mycket intressanta även om inte alla föreläsare höll måttet. Upplevde dock att det var fråga om att skumma på ytan.

Under 2004-2006 har ett projekt med specialisering av domare i humanjuridik bedrivits vid vissa domstolar i Stockholmsområdet samt i Hovrätten för Västra Sverige. I projektet har utbildning genomförts med stöd av Domstolsverket. I denna rapport redogörs för bakgrunden till projektet och dess innehåll. Deltagare och lagmän har intervjuats om sina synpunkter och erfarenheter av projektet och planerna för specialisering i de nya domstolarna.

DOMSTOLSVERKET

SVERIGES DOMSTOLAR